

Александра Вуковић

МЕШОВИТИ СРПСКО-ЕНГЛЕСКИ БРАКОВИ У ЛОНДОНУ

Етничка хетерогамија се сматра једним од највећих доказа превазилажења групне затворености, а мигранти који долазе у стране земље у прилици су или су принуђени да више него други склапају етнички мешовите бракове. Та тврдња односи се и на малобројне Србе у Лондону и Енглеској.

Етнички мешовити бракови, један од појавних облика непосредног односа са различитих културно-историјских група, имају вишеструки значај. У таквим браковима успостављају се односи у различитим видовима и областима живота, који, мање или више, утичу на очување или губљење етничког идентитета мањинске групе у односу на већинску групу. Исељавање Срба у Велику Британију је појава новијег датума и нема карактер масовног исељавања као што су биле прекоморске миграције нашег становништва.

Нашим испитивањем 1987/88. године обухватили смо 127 испитаника, а основу рада чини једногодишње теренско испитивање. Испитивања указују да две трећине српско-енглеских бракова у Лондону чине Српкиње удате за Енглезе, што се могло и очекивати, док су мушкарци остварили само једну трећину брачних веза са Енглескињама, што указује на карактер одбијања у културном контакту.

На основу података којима располажу британске власти, из пописа становник из 1981. године,¹ у Великој Британији живи 13 738 Југословена. Жена има 6 230, од којих је 810 неударених, 4 474 ударених, 623 удовице и 323 разведене. Укупан број мушкараца у Великој Британији је 7 508, од којих је неожењено 1 165, ожењено 5 637, удоваца 327 и разведених 359. Од тога, у Лондону живи 3 498 Југословена, мушкараца 1 483, а жена 2 015.

С обзиром на то да британска статистичка служба не располаже подацима о броју склопљених мешовитих бракова, на основу наших података закључићемо да је највише бракова склопљено после завршетка рата, између 1950. и 1960. године.

Од укупне наше популације која живи у Великој Британији, Срба има тек нешто више од једне четвртине. То становништво удат-

¹ Office of Population Censuses and Surveys, London 1981.

ном припада првој генерацији досељеника, коју смо поделили на три различита типа:

Први тип прве генерације сачињавају махом образовани људи који су у Велику Британију дошли пре другог светског рата.

Други тип прве генерације сачињавају ратни заробљеници и емигранти, који су дошли после завршетка другог светског рата.

Трећи тип прве генерације јесте такозвана економска емиграција, која Велику Британију насељава између 1960. и 1970. године.

Резултати наше анкете показују:

као главни разлог доласка у Велику Британију жене наводе: удају (27%), учење језика (25%), посету рођацима и пријатељима (11,36%), наставак студија (9%), политички разлог (4,5%), због посла супруга (4,5%);

код мушкараца преовладава политички разлог (45,8%), женидба (16,6%), учење језика (8,33%), посета рођацима и пријатељима (8,33%);

у погледу образовања ситуација је следећа: 27,95% има високо образовање (жене), за разлику од мушкараца (16,6%);

вишу школу је завршило 15,9% жена, односно 29,16% мушкараца;

са основном школом је 4,5% испитаница или 25% испитаника.

На основу тога изводимо закључак да су жене долазиле у Велику Британију много образованије, док су мушкарци углавном необразовани људи са села.

Имајући на уму њихово образовање и солидно знање енглеског језика, жене су зато вероватно и оствариле већи број мешовитих бракова, за разлику од мушкараца Срба.

Како је већина наших исељеника по доласку у Велику Британију насељавали индустријске делове земље Велс, затим Шкотску, где је било и највише посла, где су људи много другачији и њихово понашање много сличније нашем, то је резултирало одређеним бројем бракова са Велшанкама и Шкотланђанкама.

У погледу стабилности тих брачних заједница, 18% жена је склопило брак по други пут, а њих 11,36% је разведено.

Код мушкараца брачна заједница у мешовитом браку је нешто стабилнија: 83,3% је по први пут у браку.

Пратећи податке британских власти, и код Југословена и осталих досељених у Великој Британији, велики је процент развода у односу на друге средњеевропске усељеничке групе. Укупан број развода је 133, или 57%, разведених жена је 323, или 51%, а мушкараца 359, или 57%.

Међу разлозима наведеним за развод, одговори наших испитаника били су следећи: економско и стручно разочарење, шок у сукобу са новом културом и општа неприпремљеност за живот у Великој Британији. Затим, пречесто мењање животног стандарда.

вика, посла, доводи до трзавица у породици и, временом, до развода брака. У почетку је долазило до потешкоћа највише због сукоба различитих култура.

Породица је један од најзначајнијих елемената друштвене структуре. У новој средини породица доживљава значајну трансформацију, што доводи до усвајања многих облика понашања шире друштвене заједнице. Нарочито значајне промене настају у тим мешовитим браковима где се процес асимилације убрзава.

Међу значајне услове хетерогамике спадају етно-културне особине појединих група. То је најпре језик, који може да ствара преграде или мостове између припадника различитих народа.

Резултати анкете говоре нам да у браку Српкиња и Енглезе, оба језика говоре се у 36% случајева, а само српски се уопште не говори. Међутим, и поред великог напора наших исељеника, многи од њих воде децу у допунске југословенске школе, разговарајући са њима на матерњем језику), али деца одбијају да говоре српски јер се осећају инфериорно у односу на своје енглеске вршњаке.

Питање језика је главни проблем ових мешовитих бракова, мада је чињеница да се језик најбрже губи као елемент етничког идентитета, али и сама средина помаже јер је притисак на странце огроман.

Име и презиме су сигурно најочљивије ознаке етничког идентитета једне особе, а у вишеетничкој средини као што је Лондон, они постају симбол њиховог етничког идентитета.²

Врло је честа појава да се деци дају имена по прецима, тј. имена бабе и деде из Југославије. Родитељи на тај начин желе да укажу на етничку припадност детета, мада она то не воле јер свако разликовање од групе изазива подсмех енглеских вршњака. У оквиру породице у мешовитом браку посматрали смо рођење, свадбу и сахрану и комплекс обичаја који их прати.

Рођење детета је свакако најзначајнији дан у животу сваке породице. Обичаји приликом крштења детета су устаљени, а деца се обично крштавају у Српској православној цркви. Крштење се обично обавља кад дете наврши неколико месеци. Сам чин крштења траје око 40 минута, и то у присуству рођака и пријатеља и, наравно, кума који овде има врло важну улогу. Он дарује кумче, а дар је најчешће у злату, што зависи и од пола детета (мушком се дарује ланчић, а женском обично минђуше). Током крштења кум држи дете на белом пешкиру, а кума белу свећу. Ту је и суд са водом. Свештеник чита молитву, по завршетку покваси дете, окади га тамјаном, као и све присутне, а затим му исеца прамен косе и лепи на свећу коју родитељи понесу кући, чувају три месеца, а затим поново доносе у цркву и пале је детету за здравље.

Посматрали смо и свадбене обичаје и покушали да утврдимо степен интегрисаности нашег становништва у Лондону у живот и културу британског већинског становништва.

² H. Isaacs, *Basic group identity*, Cambridge 1975, 46; N. Glazer, D. Moynihan, *Ethnicity, Theory and Experience*, Cambridge, 1975, 52.

Српски елементи из свадбеног ритуала су: особе које учествују у том ритуалу имају различите функције, али је највише обичаја везано за младу. Заинтересованост заједнице за невесту је израз жеље за потомством у браку, али је њена важност у обичајима такође у вези с променом друштвеног статуса, односно преласка у нов дом. Захтев за „невином“ девојком огледа се у ношењу беле венчаннице која овде има симболичан значај.

Енглески елементи свадбеног ритуала су: младожења не иде више по младу њеној кући, већ се она довози луксузним аутомобилом, у очевој пратњи, довози пред цркву где је и скуп сватова.

Свадбени ручак је најчешће у црквеном дому или ресторану. Тада се подједнако служе српска и енглеска јела, као што се свира и једна и друга музика, а коло је неизоставни део свадбеног ритуала.

Трошкове свадбе, по енглеском обичају, сноси младина породица. Као и у домовини, институција кумства је врло важна међу нашим иселеницима, па кум заузима значајно место у свадбеном ритуалу. За кума се обично бира један Србин и један Енглец.

Док су рођење и свадба праћени радошћу и весељем, губитак члана породице, смрт у кући, оставља дубок сетан траг у срцима и свести сродника. Поред саучествовања у болу и тузи, пријатељи покојника обично пружају свесрдну помоћ породици. Вест о смрти брзо се рашири, а неко обавештава рођаке и пријатеље из других градова да дођу на погреб. Покојник се обично излаже у црквеној сали, у присуству најближе родбине и пријатеља. Свештеник затим држи опело, а сви присутни имају упалене свеће у рукама. Затим погребна поворка креће према гробљу. Покојника возе велика црна кола, а ту су и представници погребне дирекције који организују погребни ритуал (изношење покојника, аранжирање цвећа и укуп). На гробљу је поново опело, а затим следи опраштање од покојника тако што свако баци грумен земље на сандук. Затим се служи ракија, виски, погача, жито и мед. После погребња породица умрлог приређује ручак у црквеном дому или у својој кући.

Наши иселеници у Великој Британији труде се да одрже свој етнички идентитет и остану верни традицији одржавајући наше обичаје. То најбоље илуструје податак добијен анкетом: 79,54% слави верске празнике (православни Божић и Ускрс), затим славу 87,50% испитаника, односно 52,27% испитаница слави своју девојачку славу. На Бадње вече се иде на службу у цркву и да се узме бадњак. На дан Божића не позивају се гости. Породица се окупи на заједничком ручку после свечане литургије у цркви. Православни Ускрс је празник који наши испитаници такође славе само у кругу породице, али не тако свечано као Божић.

Исхрана је општељудска потреба. Али у различитим крајевима постоје локалне и често устаљене разлике у исхрани. Зато она, колико год да спаја и повезује, истовремено их раздваја, јер локалне врсте и начин спремања хране у суштини су етничке, па и културне карактеристике. Кад говоримо о исхрани и начину исхране, морамо

истаћи да нас Енглези убрајају у гурманску нацију и сваки оброк представља мали ритуал за себе. Наша јела су пикантна, са доста зачина и ближа су медитеранској него западњачкој кухињи. Међутим, за разлику од наше кухиње енглеска кухиња је доста посна, са много поврћа и скоро без јаких зачина. Зато је право чудо што су многи енглески супружници не само поклоници наших специјалитета већ и мајстори у припремању. Али, с обзиром на то да је већина наших жена запослена, а за припремање таквих јела треба доста времена, наша традиционална исхрана се обично упражњава само о празницима (Божих, Ускрс, Слава), па тако има више културни карактер.

На основу изложеног материјала можемо поставити питање: шта се догађа кад две веома различите културе дођу у додир? То свакако зависи од личних посебности и прилика, а највише од тога у каквој култури се наши испитаници сада налазе. Обично то зависи и од степена образовања тих људи пре или после доласка из Југославије, а исто тако и од услова запошљавања и општих услова живота у Великој Британији.

Пратећи одговоре наших испитаника о Британцима, долазимо до следећег закључка: у принципу, Енглези су сталожени и коректни, имају поштовање приватног живота и врло су толерантни. Од њих можете много да научите. Али, као и све културне нације имају мана, али и огромних врлина. Респектују вас као личност, васпитавају се од малих ногу да не показују своја осећања, хладнокрвни су. Друштво је строго подељено на класе; странце никада потпуно не прихватају. Друже се по хијерархији, увек су у групама. Веома су уздржани, некомуникативни и никада неће направити први корак у остваривању контакта. Постоји мишљење да је већина људи била још затворенија дак нису почели да путују ван Енглеске. Сада, међутим, више прихватају странце.

Гостопримство је једна од распрострањених одлика нашег народа. У свету је познато да смо ми гостољубива нација. Енглези на ту особину гледају с поштовањем, мада нису увек спремни да је прихвате. Многима је било потребно много времена да схвате менталитет наших људи. Посебно им је било несхватљиво послуживање у нашим кућама или нуткање храном. Тада би се нашли у чуду, збуњени, не знајући како да се понашају. Међутим, они воле да дођу на одмор у Југославију и што више упознају нашу Земљу. Све више нас прихватају, постају срдачнији и отворенији. Заинтересовани су за наш фолклор, нашу културну баштину, манастире, архитектуру.

На примеру наших исељеника у Великој Британији може се закључити да нису потпуно асимиловани. Они су задржали традиционалне форме живота, мада су прихватили и вредност и норме понашања супружника, али се нису потпуно идентификовали с њим. Наши људи се труде да одрже свој етнички идентитет и остану верни традицији одржавања својих обичаја. Они су преносили поје-

дине елементе своје културе у жељи да их на сваки начин сачувају. Постоји претпоставка да нова средина после извесног времена, када се осведочи у преимућства елемената стране културе, прихвате те тековине и даље их модификује. Сви посматрани процеси су значајан допринос преношењу наших традиционалних вредности.

Aleksandra Vuković

MIXED MARRIAGES OF SERBIAN AND ENGLISH POPULATION IN LONDON

Summary

Ethnic mixed marriages are very convenient for indicating the group introversion. Emigrants who come to the foreign countries are more than others forced to get married to the native people or they have more opportunities for doing so.

In mixed marriages, various forms and aspects of relationship are made which more or less influence the preservation or losing of ethnical identity of the minority group, comparing with the majority group.

Emigrating of the Serbs into Great Britain is relatively new phenomenon. It has not the character of a mass-migrations which was the case with the overseas migration and migration of our population into other west-european countries. Ethnic mixed marriages are bringing about the permeating of the cultures which reflects on both husband and wife.

Through the example of our emigrants in Great Britain, we can conclude that they have not been completely assimilated. They kept the traditional form of living, even if they had accepted the values and social behaviour of the other spouse. However, they have not identified themselves with him. They are trying to keep their ethnical identity and to remain loyal to their tradition through the customs.

Our research shows that the two-thirds of Serbian-English marriages in London are made between a Serbian woman and an Englishman, which is to be expected. A great number of masculin population of emigrants makes only one-third of marriages, which shows the character of rejection in the cultural contact.